

ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ: ਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਡਾ. ਗਗਨਦੀਪ ਕੌਰ

ਈਮੇਲ ਪਤਾ: gill88gagan@gmail.com

ਸਾਰੰਸ਼: ਜਪਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਪਰਵਾਸ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਥੋੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹੈ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੇ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਰੋਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਹਥਲੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਜਪਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਪੂਰਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜਪਾਨੀ ਰਹਿਤਲ, ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਹੈ।

ਕੁੰਜੀਵਤ ਸ਼ਬਦ: ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ, ਜਪਾਨ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ

ਪਰਵਾਸ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ। ਜੀਵ ਜਿੱਥੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਹੀ ਤਾ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਵਾਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਣੀ ਵੀ। ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਉਤੇ ਘੁੰਮਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਰੁਕਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾ ਠਹਿਰਨਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਵੱਸਣਾ ਸਫਰ ਹੈ; ਫੇਰੀਆਂ ਹਨ; ਉਦਾਸੀਆਂ ਹਨ; ਪਰ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਟਿਕਣਾ ਪਰਵਾਸ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵਾਹਵਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਚੰਗੇਰੇ ਜੀਵਨ-ਪੱਧਰ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਾਂਗ ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਨਵ-ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਜਪਾਨ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ-ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਪਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜਪਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰੇ। ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਰੱਬ ਦੇ ਡਾਕੀਏ’, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਪਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਨਿਬੰਧ ਅਤੇ ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ ਦੇ ਇਕ ਅਣਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਿਬੰਧ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਸਮੱਗਰੀ ਵਜੋਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਸ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਬੰਧ ਰੂਪਕਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਬੰਧ ਵੀ ਬੌਧਿਕ ਨਿਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਨਿਬੰਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਬੌਧਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਵਿਵੇਕ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦੀ ਹੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਵਿਵੇਕ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਬੰਧ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਜਾਂ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਸੋਚੇ-ਵਿਚਾਰੇ, ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚ ਉਤਰੇ, ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਬੰਧਿਤ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਤੇ ਵੱਖਰਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਬੰਧ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਧੇਰੇ ਹੈ।

ਜਪਾਨੀ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਚਿਤਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵੇਦਨਾ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਸਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਤਿ ਸੂਖਮਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਵਰਗੀ ਸੂਖਮਤਾ ਅਤੇ ਉਡਾਣ ਹੈ। ਜਪਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਲਬੇਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰੂਪਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਧਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਕ ਹਨ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਮੌਲਿਕ ਸਾਹਿਤ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੀ ਕੈਦ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਕਾਰਦੇ ਸਗੋਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾ ਅਧਾਰਿਤ ਵੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ; “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਨਸਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਮ ਤੇ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਗੀਤ ਹਨ।”¹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਰ ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਹੈ ਜੋ ਨਜ਼ਮ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੈ।

ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਉਂਦਿਆਂ ਜੇਕਰ ਇਸਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਤਾ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸਥੇਪਤਾ, ਸਰਲਤਾ, ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕਤਾ ਦਾ ਗੁਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਤਕ 'ਸੱਚ' ਤੇ ਪਾਠਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਓਹਲਾ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜਦਾ ਅਤੇ ਸਜੀਵ ਚਿਤਰ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿਰਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ;

“ਸਵੇਰੇ ਜਾਗਣਾ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਿਨ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਅਨੁਭਵ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਥੱਕ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਮੌਤ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਸੌਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫਰ ਸਾਡੀ ਸਮੁੱਚੀ ਉਮਰ ਦਾ ਇਕ ਲਘੂ ਚਿੱਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦਾ ਵਾਰਤਕ ਅਧਿਆਤਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਪਰਲੋਕ ਨਾਲੋਂ ਲੋਕ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਰਤਕ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਰਮਝਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਉਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਰਤਕ ਦਲੀਲ ਤੇ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਮਸਤੀ ਨੂੰ ਉਚਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਚਿਤ ਵਾਰਤਕ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਜੇ ਜੀਵਨ-ਮਾਡਲ ਵਿਚ ਖਪਤਵਾਦ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਭਰੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ;

“ ਅਜੋਕੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਟੁੱਟਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਰਥ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵੇਚ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੋ। ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਜੀਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਵਚਨ ਜੋ ਦੋ ਪੂਰਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਕ ਪੂਰਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਪਾਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਚੀਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਸਾਮੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੋ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦੀਆਂ ਇਕੋ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਟਕਰਾਅ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਫਲਸਫਾ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਦਾ ਖਾਸਾ ਅਸਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਾਂਝ ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜਸਬੀਰ ਮੰਢ ਆਪਣੇ ਨਿਬੰਧ 'ਜਪਾਨ: ਜੰਗ ਦੀ ਹਾਰ ਦੇ ਸਬਕ' ਵਿਚ ਜਪਾਨੀ ਕੌਮ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਚਿਤਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਵਿਧੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਜਪਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕੌਮ ਦੇ ਗੁਣ ਜਾਂ ਅੰਗੁਣ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਜਪਾਨੀਆਂ ਦੀ 'ਹੀਰਾਕਾਰੀ' ਦੀ ਰੀਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“ਪੰਜਾਬੀ ਮਨ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੂਰ ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਾਰ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਹਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਣਾ ਚਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਾਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੌਂਹਦਾ। ਅਗਲੇ ਜ਼ਸਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਭੁਲਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਮਨ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੱਜਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਦੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਜੇਤੂ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜੁਅਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸੇ ਅੰਤਰਮੁੱਖੀ ਵਿਧਾ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਪਾਨ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ ਸਮੇਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਰੰਗ ਦਿੰਦੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਿਬੰਧ ਜਪਾਨ ਤੇ ਜਪਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜਪਾਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਜੀਵਨ-ਢੰਗ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਜਪਾਨ ਦੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਿਥਾਂ/ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਪਾਨੀ ਵਾਰਤਕ ਗਿਆਨਮਈ ਵਾਰਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਘੱਟ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਧੇਰੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਿਆਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਾਨਣ, ਮਾਨਣ, ਸੰਵਾਰਨ ਤੇ ਸੁਧਾਰਨ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ-ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗਿਆਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਆਪਣੇ ਨਿਬੰਧ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ;

“ਸੱਚ, ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਪਾਠ ਉਹ ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ-ਪੜਦਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰ ਬਾਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸੱਚ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਬੱਚਾ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।³

ਜਪਾਨੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਮਿਥਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਛਿਪੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸਿਸੀਫਸ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਮਿਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉੱਭਰਦੇ ਜੀਵਨ-ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; “ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਪਲ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸ਼ਰਾਪ ਹੈ। ਸਿਸੀਫਸ ਵਾਂਗ। ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕ੍ਰਿਆ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਸਕੇ।⁴ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ‘ਨਰਕ ਦੀ ਹਨੇਰੀ’ ਨਿਬੰਧ ਵਿਚ ਨਰਕ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਹਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿਤਲ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਜਪਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੁਣ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਇਸਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਬੋਲਣ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਔਖਿਆਈ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦੋਗਲੇ ਵਿਹਾਰ ਉਤੇ ਵੀ ਕਟਾਖਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਜਪਾਨ ਦਾ ਚਿਤਰ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਮਾਡਲ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਜਪਾਨ ਦੇ ਹੀ ਵਿਹਾਰਕ ਮਾਡਲ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਰੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਮਿਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਵਾਂ/ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਨੁਭਵ ਤੱਕ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਆਦਿ ਜਾਂ ਅੰਤ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸਫਰ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਕਨਫਿਊਸ਼ਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ⁵। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੁੱਧ, ਸੂਫੀਆਂ, ਕਨਫਿਊਸ਼ਸ ਅਤੇ ਲੀਹ ਤਸੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਸ਼ਵ-ਪੱਧਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਡਾਯੋਜਿਨਜ਼, ਗਲੀਲਿਓ, ਖਲੀਲ ਜਿਬਰਾਨ ਆਦਿ।

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਪਾਨੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾਅ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਜਣ ਹਿੱਤ ਕਾਵਿ-ਟੋਟਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਟੋਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜਪਾਨੀ ਕਾਵਿ-ਟੋਟੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਹਾਅ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸਵੀਕਾਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ;

ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਬੈਠੇ

ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ

ਘਾਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਗਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।⁶

ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕਤਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਹਜਾਤਮਕਤਾ ਵੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਸੁਹਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਤੱਤ ‘ਸੱਤਿਅਮ ਸ਼ਿਵਮ ਸੁੰਦਰਮ’ ਇਹਨਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਬਾਖੂਬੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਜਪਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਅਸੀਂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤੇ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਜਪਾਨੀ ਰਹਿਤਲ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਉਤਾਰਦਿਆਂ ਉਸਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਲਗਪਗ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਾਰਤਕਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਪਰੰਤ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਦਵੰਦ, ਭੂ-ਹੋਰਵਾ, ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਆਦਿ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੁਕਤਾ ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਚੇਤਨਾ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਕਲਾ ਪੱਖੋਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜਪਾਨੀ ਰਹਿਤਲ, ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ, ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਤਾਓਵਾਦ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦਾ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ (References) :

¹ ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਦ-ਸ਼ੈਲੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, 1983, ਪੰਨਾ 76.

² ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ, ਰੱਬ ਦੇ ਡਾਕੀਏ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, 2013, ਪੰਨਾ 134-135

³ ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 15

⁴ ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 32.

⁵ ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 08

⁶ ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 37